

Posudek bakalářské práce Dis. Laury Bukovské: „Zatím všechno zvládám“ – reflexe osobní autonomie seniorů ve městě Středov

Člověk nenechává své bytí napospas přírodním silám, ale stará se o sebe, vědomě se utváří a vede se v zájmu přežití. Je to tedy „bytí, kterému o svoje bytí samo jde,“ je si sebe vědomo a taky ví, že celé jeho bytí se ubírá ke smrti. Autorku, aniž filosofovala s Heideggerem, také zajímá tato základní životní starost, kterou sleduje u svých stárnoucích rodičů, a zvolila si toto téma pro bakalářskou práci. Stárnutím člověkovy síly ubývají, ale v jejich starosti nejde jen o to vyrovnávat se se ztrátami, ale jde ještě o něco navíc: uchovat si samostatnost, integritu a svobodu. Tomu autorka říká autonomie, diferencuje ji na fyzickou, finanční, společenskou a rozhodovací a zabývá se hledáním odpovědi na otázku, jakým způsobem seniori si tuto svou autonomii zachovávají a co to pro ně znamená.

Teoretická část na 14 stranách se kromě obecného přehledu stanovisek vědy k pojmu stáří soustředí na pojem autonomie, a její podmíněnost. Tato část je spíše stručná, malá a úsporná, a po obsahové stránce ji hodnotím jako slabou. Kromě způsobu práce, jímž je řazení jednotlivých vybraných vět z různých autorů za sebou bez kritiky, se dají nalézt i různé nejasnosti, nepřesnosti a chyby.

Autonomie je pro tuto práci ústředním a základním pojmem. Proto bych očekávala, že tento pojem bude řádně vymezen a definován a s takovým pak bude pracováno. Zatímco autorka se staví k uchopení pojmu zcela kontraproduktivně. Jde proti vymezení pojmu, a to tak, že se definici vyhýbá, a pojem pouze připodobňuje k jiným pojmům. Tím pojem neupřesňuje, ale rozměšňuje. Mluví o autonomii jako o synonymu ke slovu nezávislost. V kap. 2.3.2 je dále řeč už jen o závislosti/nezávislosti na druhých. Ani věta „autonomie se pojí s potřebami“ není blíže k definici (kap. 2.3.1). Může být vůbec autonomie založena na potřebách? Nebo dále „identita je založena na soběstačnosti“ Může být identita založena na soběstačnosti (potažmo na autonomii)? A nakonec ani kapitolou 2.3.4.3, kde je řeč o autonomii jako o svobodě, jejímž předpokladem je aktivní snaha o splnění výsledků rozhodnutí, se dál nedojde. Neúspěšný pokus o vymezení pojmu autonomie završuje věta v kap. 2.3: „Autonomie je z řeckého „auto“ a „nomos“ (vlastní zákon), což je (Škaloudem) interpretováno jako „relativní samostatnost vzhledem k okolí“, což je definice zavádějící a hrubě přizpůsobená. Autonomie je nejspíš něco jiného, než co může být uspokojeno splněním podmínek finančních, tělesně-zdravotních, emancipačních atd.

Asi hlavní chybou je představa autorky, že autonomie má pozitivní hodnotu. Že je to něco, co je správné, co má člověk mít, a nemá si to nechat vzít, nemá si nechat diktovat zvnějšku nějakým vnějším zákonem, ale má být sám svůj. Proto celé dílo orientuje tímto směrem.

Pojem autonomie ale nemůžeme odmyslet od něčeho společného. Auto-nomos jako obecní (ale i obecný) zákon, který stanovuje sama obec, nebo společenství. Slovo *auto* neznámá *moje*, ale vymezuje se proti *heteronomnímu* pravidlům charakteru božského a přírodního původu. Autonomie tedy není můj, ale náš společný zákon, závazný pro všechny, nikomu není lhostejný, jedinec s dohodnutými zákony souhlasí a přijímá je za své. Z tohoto plyne, že

člověk sám autonomní být nemůže, vždy se bude vztahovat k něčemu vnějššímu, nebo vyššímu, co je nad ním. Slovo autonomie nemůže být zaměněno a nahrazeno samostatností nebo nezávislostí. Ta řeší problémy toho, jak se člověk o sebe postará, jestli se dokáže převléknout a vyčistit si zuby, dokonce kolik utratí nebo neutratí peněz. Za to odpovídá pouze sám sobě, pouze sám sobě přičítá skutky, které vykonal. Nezávislost není autonomie. Slovo autonomie je zde použito v metaforickém a zlidovělém smyslu.

Nechci znevážit téma této práce, kterým je vlastní reflexe sebe samých u seniorů. Samozřejmě že stáří je hodno zkoumání, vždyť nikdo z nás relativně mladších nikdy nezůstaneme bez údivu, když sledujeme člověka v posledním životním boji, a v jeho vzmachu k vyřízení posledních věcí člověka, když už přišel o všechny síly a naděje. Ale ke zkoumání těchto věcí se spíše než sociologie hodí psychologie, nebo antropologie, nebo ještě lépe antropologie filosofická. Na stáří a na lidském životě je nejzajímavější sledovat ne jeho rub, jímž je ubývání sil a vypořádávání se s tím, ale sledovat líc, čímž je zrání.

Na dalších 25 stranách je stručně představena metodologie, a provedena analýza rozhovorů, zakončená závěrečnou sumarizující kapitolou. Tuto praktickou část naopak lze hodnotit jako zajímavější. Analýza dat rozhovorů je čtivá a pečlivě provedená, ale protože i zde se pokračuje v započaté chybě, točí se to okolo soběstačnosti fyzické, finanční, rozhodovací, co situaci ohrožuje a co jí napomáhá, a co znamenají sociální vazby pro stárnoucího člověka. Jde tedy o správně uchopený výzkum, avšak nepřinášející hledaný teoretický přínos.

V úvodu autorka představuje své badatelské východisko jako interpretativní sociologii. Na str. 3 říká že „sociální skutečnost je předmětem neustálé interpretace aktéry“. Bylo by potřeba pro laického čtenáře tento termín více vysvětlit. V čem spočívá specifčnost interpretativní metody, a kde se nalézá konkrétně v této práci? Nejsou snad všechny společenské vědy interpretativní, neboť jim taky má jít o porozumění?

Jazykově a stylisticky neobstojí tyto dvě věty: „Autonomie je fenomén historicky, filosoficky a kulturně určen...“, nebo „Autonomie je fenomén mnoha dimenzí...“. Autonomie je komplexní pojem, kterým naši zkušenosti rozumíme. Věci se nám neukazují v podobě autonomie. Proto nedoporučuji si vypomáhat slovem fenomén, jenž vlastně znamená úplný opak: jednotlivě postižitelný úkaz, jednotlivá stránka jedné věci. Proto ani nemůže mít mnoho dimenzí.

Práci doporučuji k obhajobě, ale pro všechny tyto výtky navrhuji ohodnotit ji známkou tři.